

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

Τμήμα Ψηφιακών Μέσων & Επικοινωνίας

Σημειώσεις για το μάθημα Μέθοδοι Ποιοτικής και Ποσοτικής Έρευνας

Η διαμόρφωση του ερωτηματολογίου μιας έρευνας
(τύποι ερωτήσεων - κλίμακες)

Διδάσκων: Δρ. Αρης Κουμπάρλης

Βασικοί Τύποι Ερωτήσεων

- **Ανοιχτές**

- Πρόκειται για ερωτήσεις που δεν δίνουν δυνατότητα επιλογής στον ερωτώμενο
- Του δίνουν δηλαδή τη δυνατότητα να απαντήσει ελεύθερα
- Μοναδικός περιορισμός η έκταση της απάντησης (μόνο τόσες λέξεις)

- **Κλειστές**

- Πρόκειται για ερωτήσεις που δίνουν τη δυνατότητα στον ερωτώμενο να επιλέξει μία ή περισσότερες από μια λίστα έτοιμων απαντήσεων
- Οι κλειστές ερωτήσεις επιβάλλουν στο ερευνητή να καταρτίσει ένα συγκεκριμένο αριθμό πιθανών απαντήσεων

- **Κλίμακας**

- Πρόκειται για ερωτήσεις που χρησιμοποιούν μια κλίμακα μέτρησης για την καταγραφή ενός βαθμού ή έντασης ενός χαρακτηριστικού

Παραδείγματα για κάθε τύπο ερώτησης

- **Παράδειγμα ανοιχτής ερώτησης**

Ποιος είναι ο κύριος λόγος που οι πολίτες δεν εμπιστεύονται τους πολιτικούς; [απαντήστε σε λιγότερες από 30 λέξεις]

- **Παράδειγμα κλειστής ερώτησης**

Ποιος είναι ο κύριος λόγος που οι πολίτες δεν εμπιστεύονται τους πολιτικούς;

- ✓ Επειδή δεν κάνουν αυτά που υπόσχονται
- ✓ Επειδή χρησιμοποιούν την εξουσία τους όχι προς όφελος του λαού, αλλά για ίδιον όφελος
- ✓ Επειδή είναι υποχρεωμένοι να λειτουργούν ως φερέφωνα του κόμματος στο οποίο ανήκουν

- **Παράδειγμα ερώτησης κλίμακας**

Σε μια διαβάθμιση από το 1 έως το 7, σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι οι πολιτικοί φταίνε για την απαξίωση της πολιτικής σήμερα;

1

2

3

4

5

6

7

Πλεονεκτήματα & Μειονεκτήματα Ανοιχτών Ερωτήσεων

- **Πλεονεκτήματα**

- Επιτρέπουν στους ερωτώμενους
  - να εκφράζονται ελεύθερα
  - να διατυπώνουν δικούς τους συλλογισμούς

- **Μειονεκτήματα**

- Ενέχουν τον κίνδυνο της ατελούς απάντησης
- Είναι δύσκολο να αποκωδικοποιηθούν
- Είναι πολλές σε ποικιλία (διαφορετικές) είναι δύσκολο να ποσοτικοποιηθούν στατιστικά

Πλεονεκτήματα & Μειονεκτήματα Κλειστών Ερωτήσεων

- **Πλεονεκτήματα**

- Προσανατολίζουν τον ερωτώμενο σε συγκεκριμένα απαντήσεις και τον διευκολύνουν να επιλέξει μεταξύ τους την καλύτερη
- Απαντιούνται εύκολα χωρίς να απαιτούν από τον ερωτώμενο να σκεφτεί πολύ

- **Μειονεκτήματα**

- Ενέχουν τον κίνδυνο της περιορισμένης εναλλακτικής (είναι πιθανό δηλαδή να μη καλύπτουν όλες τις εναλλακτικές που υπάρχουν)
- Περιορίζουν τον ερωτώμενο στις συγκεκριμένες απαντήσεις
- Ενέχουν τον κίνδυνο της ποδηγέτησης της απάντησης του ερωτώμενου

Κλειστές - διχοτομημένες ερωτήσεις

Παραδείγματα

- Πιστεύεται ότι έχει τρωθεί το κύρος των πολιτικών κομμάτων ως συνέπεια της κρίσης

ΝΑΙ

ΟΧΙ

- Συμφωνείτε με το μνημόνιο/α που επιβλήθηκε/αν τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα

Συμφωνώ

Δεν συμφωνώ

Κλειστές διχοτομημένες ερωτήσεις

Πλεονεκτήματα - Μειονεκτήματα

- **Πλεονεκτήματα**

- Είναι εύκολες στη διαχείριση και την κωδικοποίησή τους
- Διευκολύνουν το ερωτώμενο να τοποθετηθεί στην ερώτηση χωρίς περιστροφές

- **Μειονεκτήματα**

- Υπεραπλουστεύουν
- Καταργούν κάθε ενδιάμεση απάντηση (ενδεχόμενο)

Ερωτήσεις Κλίμακας

Πλεονεκτήματα - Μειονεκτήματα

- **Πλεονεκτήματα**

- Επιτρέπουν την έκφραση του βαθμού (έντασης) μια αφηρημένης έννοιας
- Είναι απλές στη διαχείρισή τους
- Δίνουν τη δυνατότητα διαβάθμισης της απάντησης σε ευρεία αριθμητική κλίμακα

- **Μειονεκτήματα**

- Δεν είναι εύκολη η προσαρμογή του ερωτώμενου στην προσφερόμενη διαβάθμιση ή την αντιστοίχισή της με πραγματικές απαντήσεις

Ερωτήσεις προσωπικών δεδομένων (ή αλλιώς δημογραφικού χαρακτήρα)

- **Φύλο**

Γυναίκα

Άνδρας

- **Οικογενειακή κατάσταση**

Παντρεμένος/η

Ανύπανδρος/η

Αν Παντρεμένος/η – με παιδιά, πόσα:

1

2

3

4

- **Ηλικία**

18-24

25-34

35-44

45-54

55-64

- **Εκπαίδευση**

Δημοτικό

Γυμνάσιο

Λύκειο

ΑΕΙ-ΑΤΕΙ

ΜΕΤ/ΠΤΥΧ/PhD

- **Περιοχή**

Αστική

Ημιαστική

Αγροτική

Ερωτήσεις προσωπικών δεδομένων ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

- **Είναι προτιμότερο να αποφεύγεται να ζητάτε το όνομα του ερωτώμενου**
  - του δίνετε έτσι την αίσθηση της απόλυτης εχεμύθειας,
  - η εχεμύθεια και η ασφάλεια τον χαλαρώνουν και τον κάνουν να είναι πιο ειλικρινής.
- **Η χρήση δημογραφικών στοιχείων επιβάλλει στον ερευνητή να αναλύσει τις απαντήσεις με βάση τα στοιχεία αυτά και να αποκομίσει συμπεράσματα που ποικίλουν ανάλογα με τις δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματός του**
  - για παράδειγμα: πως απαντάνε στην ίδια ερώτηση άτομα ηλικίας 18-24 σε σχέση με τα άτομα ηλικίας 35-44
  - το να εντάσσεται η ανάλυση των δεδομένων που συλλέχτηκαν σε ένα “τσουβάλι”, σαν να μην έχει σημασία η δημογραφική διαφοροποίηση των ερωτωμένων στο θέμα της έρευνας και τις επιμέρους ερωτήσεις που την συναποτελούν, είναι συχνό και, δυστυχώς, μεγάλο λάθος στις περισσότερες των φοιτητών.

Σχετικά με το σχεδιασμό του ερωτηματολογίου (1)

- Ο σωστός σχεδιασμός ενός ερωτηματολογίου είναι συνάρτηση....
  - της **αποσαφήνισης των εννοιών** που απαρτίζουν το κεντρικό ερώτημα της μελέτης (π.χ. ο έρωτας ως παράγοντας που οδηγεί ένα ζευγάρι στο γάμο),
  - του **σκοπού της έρευνας** (δηλαδή στο που αποβλέπει αυτή),
  - του **κοινού στο οποίο απευθύνεται το ερωτηματολόγιο** (πρέπει να αφορά το κατάλληλο ηλικιακό κοινά, για παράδειγμα ο γάμος, συνηθέστερα, αφορά άτομα ηλικίας άνω των 24 ετών),
  - του **τρόπου συλλογής και επεξεργασίας των δεδομένων.**

Σχετικά με το σχεδιασμό του ερωτηματολογίου (2)

Πριν την τελική διαμόρφωση του ερωτηματολογίου μιας έρευνας **συνιστάται .....**

- **ένας διεξοδικός διάλογος** με κάποια άτομα που διαπιστωμένα τα αφορά το κεντρικό ερώτημα της μελέτης (π.χ. έρωτας και γάμος)
  - ο διάλογος βοηθά στην εύρεση και καταγραφή των παραμέτρων εκείνων (δηλαδή των ανεξάρτητων μεταβλητών) που καθορίζουν το αριθμό αλλά και τους τύπους των ερωτήσεων που συναποτελούν το ερωτηματολόγιο.
- **η δημιουργία ενός πρόχειρου ερωτηματολογίου** και η δοκιμή του πάνω σε μικρό δείγμα ερωτωμένων
  - προσοχή: είναι απαραίτητο να απαντάται και εσείς οι ίδιοι το ερωτηματολόγιο που φτιάξατε – βοηθά στη διαπίστωση και αποφυγή αοριστιών και παραλείψεων.

Τα θέματα της δειγματοληψίας: η αντιπροσωπευτικότητα ενός δείγματος (1)

Σε μια έρευνα είναι απαραίτητη η (έστω) και κατά προσέγγιση γνώση του συνόλου του ερευνώμενου πληθυσμού...

- αν δεν το ξέρουμε αυτό δεν θα είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε ποιο είναι το **ελάχιστο αναγκαίο δείγμα κοινού** ώστε το δείγμα μας να είναι αντιπροσωπευτικό,
- για παράδειγμα, αν μελετάμε την καταναλωτική προτίμηση (ή και συμπεριφορά) των γυναικών σε μια συγκεκριμένη κωμόπολη **πρέπει να ξέρουμε πόσες είναι οι γυναίκες αυτές στο σύνολό τους και ποια η ηλικιακή τους κατανομή**, έτσι ώστε το δείγμα μας να την ακολουθεί πιστά αυτή την κατανομή.

Τα θέματα της δειγματοληψίας και της αντιπροσωπευτικότητάς τους (2)

Ένα Δείγμα Κοινού (sample) είναι ένα υποσύνολο του πληθυσμού που αντιπροσωπεύει τον πληθυσμό σε όλες τους τις διαβαθμίσεις (γυναίκες – άνδρες, ηλικίες κ.ά.)

- Η **τυχαία επιλογή ενός δείγματος προαπαιτεί** πως όλα τα μέλη ενός πληθυσμού (π.χ. οι γυναίκες μια κωμόπολης) έχουν την **ίδια πιθανότητα να επιλεγούν στο δείγμα μας**.
- Η **αναγκαιότητα ενός δείγματος** προκύπτει από την **αδυναμία του ερευνητή (συνήθως οικονομική και χρονική)** να μελετήσει το σύνολο ενός πληθυσμού.
- **Αν το δείγμα μας είναι αντιπροσωπευτικό τότε μας δίνει έγκυρα συμπεράσματα για όλο τον πληθυσμό.**
  - το μέγεθος ενός δείγματος καθορίζει το διάστημα εμπιστοσύνης,
  - βλέπε στατιστικές μεθόδους έρευνας.

Μέθοδοι κατασκευής κλιμάκων

1. Κλίμακες κατάταξης (**ranking**)
2. Μέθοδοι βαθμολόγησης (**scoring**)

Κλίμακες κατάταξης (ranking) 1

- Η κλίμακα κατάταξης αφορά μια σειρά παρόμοιων προτάσεων (η αντικειμένων) για τα οποία ζητείται από τον ερωτώμενο να τα κατατάξει με φθίνουσα σειρά* (1, 2, 3 κ.λπ.).
  - Παράδειγμα***: ποιά από τις ακόλουθες ευρωπαϊκές χώρες θα επιθυμούσατε περισσότερο να επισκεφτείτε;
    - Σλοβενία
    - Γαλλία
    - Γερμανία
    - Ιταλία
    - Αγγλία
- Ο τρόπος με τον οποίο πρέπει να γίνεται η κατάταξη ορίζεται από τις οδηγίες που δίνει ο ερευνητής στον ερωτώμενο: π.χ. βάλτε τον αριθμό 1 στην χωρά που αποτελεί την πρώτη σας προτίμηση, 2 στις αμέσως επόμενη κ.ο.κ.
  - Είναι πολύ σημαντικό να είναι ξεκάθαρες οι οδηγίες και, ενδεχομένως, το κριτήριο κατάταξής τους.

Κλίμακες κατάταξης (ranking) 2

- Συνήθως η μέθοδος ranking είναι καταλληλότερη για μικρό αριθμό προτάσεων ή θεμάτων.
  - Η κλίμακα ranking είναι πιο περίπλοκη όταν αφορά ερωτήσεις για τις οποίες ο ερωτώμενος καλείται να επιλέξει ανάμεσα σε μια σειρά πιθανών απαντήσεων.
- Η κλίμακα που προκύπτει με τη μέθοδο ranking έχει τις ιδιότητες μιας τακτικής κλίμακας μέτρησης.
  - Με άλλα λόγια, ενώ η μέθοδος αυτή μας δίνει πληροφορίες σχετικές με τη σειρά κατάταξης (1ος, 2ος, κλπ), εν τούτοις, δεν μας δίνει πληροφορίες για τα διαστήματα των διαφορών μεταξύ των προτάσεων: για παράδειγμα, η διαφορά ανάμεσα στον 1ο και τον 2ο δεν είναι απαραίτητα ίση με τη διαφορά ανάμεσα στον 2ο και τον 3ο κ.ό.κ.

Κλίμακες κατάταξης (ranking) 3

- **Μπορούμε να δώσουμε ερωτώμενους μια κλίμακα ranking πολλές φορές και σε διαφορετικές χρονικές στιγμές και να υπολογίσουμε (αν το επιθυμούμε) το ποσοστό συμφωνίας της κατάταξης.**
  - Όταν η διαφορά στην προτίμηση είναι μεγάλη, η κατάταξη παραμένει η ίδια.
  - Όταν η διαφορά προτίμησης είναι μικρή, η σειρά κατάταξης θα διαφέρει σε διαφορετικές μετρήσεις.
  - Έτσι θα μπορούσαμε να μετατρέψουμε μία τακτική κλίμακα σε κλίμακα ίσων διαστημάτων – πρόκειται για μια μάλλον ασυνήθιστη διαδικασία.
- **Η κλίμακα ranking μπορεί να χρησιμοποιηθεί με διάφορους τρόπους.**
  - Για παράδειγμα, να υπολογιστεί η επίδραση διαφόρων μεταβλητών σε σχέση με τη σειρά προτίμησης που εξέφρασαν οι συμμετέχοντες.
  - Για παράδειγμα, στο παράδειγμα της προτίμησης επίσκεψης χωρών παράγοντες όπως το κόστος επίσκεψης, η ποιότητα των υπηρεσιών, η ποιότητα της ψυχαγωγίας κλπ, θα μπορούσαν να επηρεάσουν/καθορίσουν τη σειρά προτίμησης.

Κλίμακες κατάταξης (ranking) 4

- **Η κλίμακα ranking μπορεί να χρησιμοποιηθεί με διάφορους τρόπους.**
  - Για παράδειγμα, να υπολογιστεί η επίδραση διαφόρων μεταβλητών σε σχέση με τη σειρά προτίμησης που εξέφρασαν οι συμμετέχοντες. Για παράδειγμα, στο θέμα της προτίμησης επίσκεψης χωρών παράγοντες όπως το κόστος επίσκεψης, η ποιότητα των υπηρεσιών, η ποιότητα της ψυχαγωγίας κλπ, θα μπορούσαν να επηρεάσουν/καθορίσουν τη σειρά προτίμησης.
- **Η κλίμακα ranking χρησιμοποιείται συχνά σε έρευνες αγοράς.**
- * Η κλίμακα ranking θα αναλυθεί πιο διεξοδικά στην αίθουσα. Δεν αποτελεί, ωστόσο, προαπαιτούμενο για την εργασίας σας καθώς δεν είστε ακόμα σε θέση να ανταποκριθείτε στην πολλαπλότητα σκέψης που απαιτεί η σύνταξή της.

Μέθοδοι βαθμολόγησης (scoring)

- α. Διαφορική κλίμακα**
(Differential scale, Thurstone & Chave, 1929)
- β. Συσσωρευτική κλίμακα**
(Cumulative scale ή τύπου Guttman)
- γ. Κλίμακα αθροιστικής βαθμολόγησης**
(Summated Rating Scale, Likert, 1932)
- δ. Κλίμακα σημασιολογικής διαφοροποίησης**
(Semantic Differential Scale, Osgood, Suci, & Tannenbaum, 1957)

α. Διαφορική κλίμακα (1)

(Differential scale, Thurstone & Chave, 1929)

- Αναπτύχθηκε στις ΗΠΑ στις δεκαετίες του 30 και του 40.
- Χρησιμοποιήθηκε για την ανάλυση των στάσεων του πληθυσμού απέναντι στην εκκλησία, τον πόλεμο, τον πατριωτισμό, τις διάφορες φυλετικές και εθνικές ομάδες κ.λπ.
- Η διαφορική κλίμακα αποτελείται από έναν αριθμό προτάσεων/ θέσεων για κάποιο ζήτημα.
  - Οι θέσεις αυτές διαφέρουν από εξαιρετικά ευνοϊκές σε εξαιρετικά δυσμενείς (συνήθως υπάρχουν 11 προτάσεις ή 11 κατηγορίες προτάσεων).
  - Η ομάδα 1 αντιστοιχεί στις ευνοϊκότερες προτάσεις, ενώ η ομάδα 11 στις δυσμενέστερες.

α. Διαφορική κλίμακα (2)

(Differential scale, Thurstone & Chave, 1929)

- Στόχος των εμπνευστών της διαφορικής κλίμακας ήταν να είναι αυτή κλίμακα ίσων διαστημάτων, **να υπάρχουν δηλαδή ίσα διαστήματα μεταξύ διαδοχικών προτάσεων κατά μήκος της έκτασης (ή έντασης) την οποία εκπροσωπεί η κλίμακα.**
- Για το λόγο αυτό **η διαφορική κλίμακα ονομάζεται και κλίμακα ίσων διαστημάτων** (equal appearing interval scale).

α. Διαφορική κλίμακα (3)

(Differential scale, Thurstone & Chave, 1929)

- Η διαφορική κλίμακα δεν χρησιμοποιείται πλέον συχνά γιατί η κατασκευή της είναι πολύ δύσκολη για τον ερευνητή.
  - Η εύρεση προτάσεων που ικανοποιούν την προϋπόθεση των ίσων διαστημάτων είναι εξαιρετικά επίπονη...
  - Τέλος, η εμπειρία διδάσκει ότι τα αποτελέσματά της δεν είναι καλύτερα από αντίστοιχα άλλων μεθόδων.
- Η διαφορική κλίμακα χρησιμοποιείται πλέον με 7 διαφορετικές προτάσεις, στις οποίες η 4η (δηλαδή η μεσαία) είναι κάτι σαν ουδέτερο σημείο μεταξύ της πρώτης και της τελευταίας (μεταξύ δηλαδή της απάντησης 1 και της απάντησης 7, όπου η απάντηση 1 είναι το απόλυτο “καλό” και η απάντηση 7 το απόλυτο “κακό”).

β. Συσσωρευτική κλίμακα (1)

(Cumulative scale ή τύπου Guttman)

- Η συσσωρευτική κλίμακα περιλαμβάνει προτάσεις που, από την πλευρά του ερωτώμενου, απαιτούν την απλή του συμφωνία ή διαφωνία με την ερώτηση.
- Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της συσσωρευτικής κλίμακας είναι η διάταξη των προτάσεων.
  - να είναι δηλαδή ιεραρχημένη από τη συμφωνία στη διαφωνία, από το ευκολότερο στο δυσκολότερο κ.λπ.
- Με άλλα λόγια, η συμφωνία με μία πρόταση υποδηλώνει και συμφωνία με όλες τις προηγούμενες προτάσεις, ενώ η διαφωνία με μία πρόταση υποδηλώνει και διαφωνία με όλες τις επόμενες προτάσεις.
- Βλέπε παραδείγματα που ακολουθούν....

β. Συσσωρευτική κλίμακα (2) (Cumulative scale ή τύπου Guttman)

Παράδειγμα 1^ο

Καταγραφή ικανότητας παιδιών να εκτελούν τρεις διαφορετικές κινήσεις.

α) ανύψωση χεριών (ευκολότερο)

β) ανύψωση χεριών και ένωσή τους στον αέρα

γ) άπλωμα χεριού και σύλληψη αντικειμένου (δυσκολότερο)

Ηλικία (μήνες)	Κινήσεις			Ολική (συσσωρευτική) βαθμολογία
	α	β	γ	
5	1	1	1	3
4	1	1	0	2
3	1	0	0	1
2	0	0	0	0

β. Συσσωρευτική κλίμακα (3) (Cumulative scale ή τύπου Guttman)

Παράδειγμα διαβάθμισης

Απάντηση 1: Δεν θα είχα πρόβλημα αν η κόρη μου επιθυμούσε να παντρευτεί έναν μετανάστη από μια χώρα της Μέσης Ανατολής, της Αφρικής ή/και της Νοτιανατολικής Ασίας,

Απάντηση 2: Δεν θα είχα πρόβλημα αν το παιδί μου κάνει παρέα με παιδιά μεταναστών που προέρχονται από χώρες της Μέσης Ανατολής, της Αφρικής ή/και της Νοτιανατολικής Ασίας,

Απάντηση 3: Δεν θα είχα πρόβλημα αν με κάποιο νόμο η κυβέρνηση επέτρεπε την χωρίς περιορισμούς είσοδο στη χώρα περισσότερων μεταναστών από χώρες της Μέσης Ανατολής, της Αφρικής ή/και της Νοτιανατολικής Ασίας,

Απάντηση 4: Δεν θα είχα κανένα πρόβλημα εάν ένας μετανάστης από μια χώρα της Μέσης Ανατολής, της Αφρικής ή/και της Νοτιανατολικής Ασίας ερχόταν να μείνει στο διπλανό διαμέρισμα,

Απάντηση 5: Δεν θα είχα κανένα πρόβλημα αν ένας μετανάστης από μια χώρα της Μέσης Ανατολής, της Αφρικής ή/και της Νοτιανατολικής Ασίας ερχόταν να μείνει στη γειτονιά μου.

Συμφωνία με την πιο “δύσκολη” εκδοχή μιας πρότασης υποδηλώνει συμφωνία με όλες τις προηγούμενες προτάσεις. Συνεπώς, κάποιος που συμφωνεί με την πρόταση 1, λογικά συμφωνεί και με όλες τις επόμενες που είναι πιο ήπιες εκδοχές της πρώτης.

Στο παράδειγμα που ακολουθεί υπάρχουν και δύο εξαιρέσεις του παραπάνω (προτάσεις 2 και 3 για τους κριτές 8 και 10).

β. Συσσωρευτική κλίμακα (4) (Cumulative scale ή τύπου Guttman)

Κριτές	Απάντηση 5	Απάντηση 4	Απάντηση 3	Απάντηση 2	Απάντηση 1
Κριτής No 7	Ναι	Ναι	Ναι	Ναι	Ναι
Κριτής No 9	Ναι	Ναι	Ναι	Ναι	
Κριτής No 6	Ναι	Ναι	Ναι	Ναι	
Κριτής No 2	Ναι	Ναι	Ναι	Ναι	
Κριτής No 3	Ναι	Ναι	Ναι		
Κριτής No 1	Ναι	Ναι	Ναι		
Κριτής No 4	Ναι	Ναι			
Κριτής No 8	Ναι	Ναι		Ναι	
Κριτής No 10	Ναι		Ναι		
Κριτής No 5	Ναι				

γ. Κλίμακα αθροιστικής βαθμολόγησης (1) (Summated Rating Scale, Likert, 1932)

Η κλίμακα αθροιστικής βαθμολόγησης είναι ο πιο διαδεδομένη κλίμακα για τη **μέτρηση των στάσεων, πεπιοθήσεων και απόψεων μεγάλων ομάδων.**

Η κλίμακα αθροιστικής βαθμολόγησης βασίζεται στην παραδοχή ότι **η συνολική βαθμολογία ενός ατόμου στην κλίμακα δείχνει την στάση του απέναντι στο συγκεκριμένο ζήτημα.**

Η κλίμακα αθροιστικής βαθμολόγησης **αποτελείται από προτάσεις** (ευνοϊκές ή δυσμενείς σε σχέση με το υπό μελέτη ζήτημα) **που συνοδεύονται από μια σειρά δυνητικών απαντήσεων.**

γ. Κλίμακα αθροιστικής βαθμολόγησης (2) (Summated Rating Scale, Likert, 1932)

Η σειρά πιθανών απαντήσεων που συνοδεύουν μια ερώτηση δίνονται με τη μορφή μίας κλίμακας πέντε έως επτά σημείων/επιλογών, που υποδηλώνουν ένα διαφορετικό βαθμό συμφωνίας ή διαφωνίας με την ερώτηση/πρόταση, δηλαδή διαφορετικές επιλογές μεταξύ του **διαφωνώ απόλυτα** και του **συμφωνώ απόλυτα**.

Τα σημεία αυτά αντιστοιχούν σε μία αριθμητική τιμή την οποία ορίζει ο ερευνητής: από το 1 έως το 7, ή, -3 έως +3.

Η βαθμολόγηση του κάθε συμμετέχοντα υπολογίζεται από τον μέσο όρο των απαντήσεων που θα δώσει, αφού επανακωδικοποιήσουμε τις ερωτήσεις με αντίστροφο νόημα.

γ. Κλίμακα αθροιστικής βαθμολόγησης (3) (Summated Rating Scale, Likert, 1932)

Για την αριθμητική επεξεργασία των δεδομένων της κλίμακας αθροιστικής βαθμολόγησης οι επιλογές των απαντήσεων κωδικοποιούνται με αριθμούς...

- Συνήθως δίνονται 5 έως 7 επιλογές,
- Οι αριθμοί δεν είναι απαραίτητο να παρουσιάζονται στην κλίμακα.

Όταν γίνεται χρήση της κλίμακας αθροιστικής βαθμολόγησης ο ερευνητής οφείλει να μεριμνά ώστε οι αποστάσεις μεταξύ των διαφορετικών επιλογών απαντήσεων να είναι ίσες - να εκφράζεται δηλαδή μέσα από αυτές μια ισότητα μεταξύ διαστημάτων.

γ. Κλίμακα αθροιστικής βαθμολόγησης (4) (Summated Rating Scale, Likert, 1932)

Παράδειγμα 1^ο

Κλίμακα για τη στάση κάποιου απέναντι στους μετανάστες

Οδηγίες: παρακαλώ δηλώστε το βαθμό συμφωνίας ή διαφωνίας σας με τις παρακάτω προτάσεις κυκλώνοντας τον αριθμό που αντιστοιχεί στην απάντηση που σας αντιπροσωπεύει περισσότερο.

Η αριθμητική διαβάθμιση μπορεί και να αποφεύγεται.

Ερώτηση: Ποια είναι η στάση σας απέναντι στους μετανάστες;

απόλυτα αρνητική	αρκετά αρνητική	αρνητική	ούτε αρνητική, ούτε θετική	θετική	αρκετά θετική	Απόλυτα θετική
1	2	3	4	5	6	7

γ. Κλίμακα αθροιστικής βαθμολόγησης (5) (Summated Rating Scale, Likert, 1932)

Παράδειγμα 2°

Κλίμακα για το βαθμό αυτοεκτίμησης εργαζομένων

Οδηγίες: παρακαλώ δηλώστε το βαθμό συμφωνίας ή διαφωνίας σας με τις παρακάτω προτάσεις κυκλώνοντας τον αριθμό που αντιστοιχεί στην απάντηση που σας αντιπροσωπεύει περισσότερο.

1. Είμαι ικανοποιημένος με την απόδοσή μου στη δουλειά

Διαφωνώ απόλυτα	Διαφωνώ	Είμαι ουδέτερος	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα
1	2	3	4	5

2. Έχω καταλάβει ότι δεν με θέλει κανείς στη δουλειά

Διαφωνώ απόλυτα	Διαφωνώ	Είμαι ουδέτερος	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα
1	2	3	4	5

γ. Κλίμακα αθροιστικής βαθμολόγησης (6)

(Summated Rating Scale, Likert, 1932)

Πλεονεκτήματα

1. Η διαδικασία κατασκευής είναι απλούστερη σε σύγκριση με τη διαφορική κλίμακα.
2. Υπάρχει η δυνατότητα μέτρησης εννοιών που έχουν πολυδιάστατο χαρακτήρα. Μία τέτοια κλίμακα μπορεί να περιλαμβάνει 2 ή περισσότερες διαστάσεις του γενικότερου ζητήματος.
  - Για παράδειγμα, μία κλίμακα σχετικά με τις στάσεις των δασκάλων απέναντι στο επάγγελμά τους μπορεί να περιλαμβάνει δύο διαστάσεις: τη στάση τους απέναντι στους μαθητές και τη στάση τους απέναντι στη διεύθυνση του σχολείου.

Μειονεκτήματα

1. Η παλινδρόμηση στο μέσο όρο: Είναι δυνατόν οι συμμετέχοντες να προτιμούν συστηματικά τις απαντήσεις στη μέση της κλίμακας, οι οποίες δηλώνουν ουδετερότητα (“ούτε συμφωνώ”, “ούτε διαφωνώ”).
  - Το φαινόμενο αυτό είναι συχνότερο σε περιπτώσεις που οι ερωτώμενοι δεν έχουν μεγάλο κίνητρο για να συμμετάσχουν στην έρευνα, ή, που αποφεύγουν για κάποιο λόγο να δώσουν μία πιο ακραία απάντηση. Σε αυτή την περίπτωση οι αναλύσεις δεν μπορούν να ανιχνεύσουν επιδράσεις που ενδεχομένως υπάρχουν.
  - Μία λύση σε αυτό το πρόβλημα είναι να μην υπάρχει η δυνατότητα ουδέτερης απάντησης.

γ. Κλίμακα αθροιστικής βαθμολόγησης (7) (Summated Rating Scale, Likert, 1932)

Πλεονεκτήματα

3. Μία κλίμακα αθροιστικής βαθμολόγησης θεωρείται περισσότερο αξιόπιστη από μία διαφορική κλίμακα του ίδιου μεγέθους. Αυτό συμβαίνει γιατί οι απαντήσεις στη διαφορική κλίμακα είναι του στυλ συμφωνώ/διαφωνώ (έχουν δηλαδή μόνο δύο επιλογές).

- Οι διαβαθμίσεις που υπάρχουν στην κλίμακα αθροιστικής βαθμολόγησης δίνουν τη δυνατότητα στους συμμετέχοντες να δώσουν περισσότερο ακριβή απάντηση.
- Οι ερωτώμενοι αισθάνονται περισσότερο άνετα να απαντήσουν χρησιμοποιώντας μία κλίμακα που δίνει περισσότερες επιλογές απάντησης από το συμφωνώ/διαφωνώ και είναι πιθανότερο να εκφράσουν έτσι τις πραγματικές τους απόψεις σχετικά με ένα ζήτημα.

4. Τα δεδομένα που λαμβάνονται με κλίμακες αυτού του τύπου μπορούν να εξεταστούν με περισσότερο εξεζητημένες στατιστικές αναλύσεις.

Μειονεκτήματα

2. Η υποκειμενικότητα των απαντήσεων.

- Μπορεί δύο άτομα να δίνουν την ίδια απάντηση (πχ 'διαφωνώ'), αλλά αυτή να έχει διαφορετικό νόημα σε σχέση με την ένταση και το βαθμό διαφωνίας που αποδίδει ο κάθε ένας στην απάντησή του.
- Η απόσταση μεταξύ των διαβαθμίσεων μπορεί να διαφέρει (ωστόσο πολλοί ερευνητές θεωρούν ότι σε γενικές γραμμές οι διαβαθμίσεις των απαντήσεων φαίνεται να έχουν παρόμοιο νόημα για την πλειοψηφία των ατόμων).

Τέτοιες επεξεργασίες θα κάνουμε όταν θα βρεθούμε μπροστά σε υπολογιστές.

δ. Κλίμακα σημασιολογικής διαφοροποίησης (1) **(Semantic Differential Scale, Osgood, Suci, & Tannenbaum, 1957)**

Η κλίμακα σημασιολογικής διαφοροποίησης θεωρείται ως μία ειδική εκδοχή κλίμακας αθροιστικής βαθμολόγησης, που **χρησιμοποιείται για την μέτρηση της (υπονοούμενης) σημασίας των εννοιών.**

Ο σκοπός της δημιουργίας της κλίμακας αυτής ήταν η ποσοτική **περιγραφή των νοηματικών αποχρώσεων (της υποκειμενικής σημασίας)** που έχει μία συγκεκριμένη έννοια για ένα άτομο.

Η βασική παραδοχή της μεθόδου είναι ότι η νοηματική απόχρωση μιας έννοιας **σχετίζεται με τις ιδιότητες που αποδίδει το άτομο στην έννοια αυτή μέσα από τις προσωπικές του εμπειρίες,** και όχι μέσα από τις κοινωνικά αποδεκτές ή τις αντικειμενικές ιδιότητες της έννοιας αυτής.

δ. Κλίμακα σημασιολογικής διαφοροποίησης (2) **(Semantic Differential Scale, Osgood, Suci, & Tannenbaum, 1957)**

Τα εργαλεία μέτρησης αυτού του τύπου ερώτησης αποτελούνται από έναν αριθμό κλιμάκων που προκύπτουν από διαφορετικά ζεύγη αντίθετων επιθετικών προσδιορισμών (πχ καλός-κακός, δίκαιος-άδικος κλπ).

Έτσι, οι συμμετέχοντες αξιολογούν την υπό μελέτη έννοια μεταξύ αυτών των δύο αντίθετων επιθετικών προσδιορισμών (επιθέτων).

Συνήθως ένας αριθμός 10 έως 20 ζευγών επιθέτων θεωρείται ικανοποιητικός προκειμένου να εξεταστούν ικανοποιητικά όλες οι διαστάσεις του φαινομένου.

Μεγαλύτερος αριθμός μπορεί να οδηγήσει στην κόπωση των συμμετεχόντων.

δ. Κλίμακα σημασιολογικής διαφοροποίησης (5) (Semantic Differential Scale, Osgood, Suci, & Tannenbaum, 1957)

Οι Osgood και λοιποί μελέτησαν τις βασικές διαστάσεις στις οποίες μπορεί να διαφέρει η αντίληψη που έχουν οι άνθρωποι για μία έννοια. Προς τούτο, υπέβαλε σε ανάλυση παραγόντων τις απαντήσεις μίας ομάδας ατόμων σε 50 δίπολα ζεύγη επιθέτων (βλέπε παράδειγμα προηγούμενης διαφάνειας). Τα αποτελέσματα υπέδειξαν την ύπαρξη τριών διαστάσεων στη σχέση του ερωτώμενου με τα δίπολα αυτά:

- **1^η Η αξιολόγηση του δίπολου**

Η διάσταση αυτή υποδηλώνει το βαθμό στον οποίο η έννοια είναι αρεστή ή κατανοητή στο άτομο καθώς αντιπροσωπεύεται από ζεύγη αντίθετων επιθετικών προσδιορισμών: καλό-κακό, ευχάριστο-δυσάρεστο κ.ά.

- **2^η Η δυναμικότητα (ισχύς) του δίπολου**

Αντιπροσωπεύεται από επίθετα όπως τραχύς-ντελικάτος, δυνατός-αδύνατος, βαρύς-ελαφρύς, μεγάλος-μικρός.

- **3^η Η ενεργητικότητα (δραστηριότητα) του δίπολου**

Υποδεικνύει το βαθμό στον οποίο η έννοια χαρακτηρίζεται από κίνηση και δράση. Αντιπροσωπεύεται από επίθετα όπως ενεργητικός-παθητικός, καυτός-κρύος, γρήγορος-αργός κ.ά.

δ. Κλίμακα σημασιολογικής διαφοροποίησης (6) **(Semantic Differential Scale, Osgood, Suci, & Tannenbaum, 1957)**

- Κατά την κατασκευή κλιμάκων βαθμολογίας θα πρέπει περίπου οι μισές προτάσεις να έχουν θετικό νόημα και οι μισές αρνητικό, έτσι ώστε να υπάρχει ισορροπία.
- Το επίπεδο μέτρησης που προσφέρουν οι κλίμακες μέτρησης με βαθμολόγηση είναι αυτό της τακτικής κλίμακας.
- Ωστόσο, θεωρείται ότι η συνολική βαθμολογία έχει κατά προσέγγιση τα χαρακτηριστικά της κλίμακας ίσων διαστημάτων.
- Για το λόγο αυτό συχνά οι κλίμακες αυτές χρησιμοποιούνται ως κλίμακες ίσων διαστημάτων.

δ. Κλίμακα σημασιολογικής διαφοροποίησης (6) **(Semantic Differential Scale, Osgood, Suci, & Tannenbaum, 1957)**

- Η επιλογή των προτάσεων της τελικής κλίμακας απαιτεί συνήθως πιλοτική έρευνα. Αρχικά συλλέγονται πληροφορίες από ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα με μία εκτενέστερη κλίμακα. Στη συνέχεια ερωτήσεις που δεν είναι κατάλληλες διαγράφονται από την κλίμακα. Για παράδειγμα, διαγράφουμε ερωτήσεις που δεν διαφοροποιούν τους συμμετέχοντες (πχ πολύ εύκολες ή πολύ δύσκολες ερωτήσεις στις οποίες απαντούν όλοι ή δεν απαντά κανένας), ή διαγράφουμε προτάσεις οι οποίες έχουν μικρό βαθμό συσχέτισης με τις άλλες προτάσεις ή τη συνολική βαθμολογία στην κλίμακα (γιατί αυτό σημαίνει ότι δεν συσχετίζονται τελικά με το θέμα που θέλουμε να ερευνήσουμε).
- Μέσω της ανάλυσης παραγόντων μπορούμε να εξετάσουμε τον αριθμό και τη φύση των σημαντικών διαστάσεων της υπό μελέτη έννοιας.

